

Presidentin ja opposition poliittinen kamppailu Georgiassa

Tammikuussa 2008 järjestetyissä Georgian presidentinvaaleissa Mihail Saakašvili valittiin ensimmäisellä äänestyskierroksella uudelle viisivuotiskaudelle. Hän sai 53 prosentin ääniosuuden. Neljässä vuodessa Saakašvilin kannatus on silti melkein puolittunut, sillä ruusuvalankumouksen jälkeisissä presidentinvaaleissa suosittu vallankumousjohtaja keräsi lähes 97 prosenttia äänistä. Siten Saakašvilin nykyinen mandaatti ja sisäpoliittinen asema ei ole yhtä vahva kuin ensimmäisellä presidenttikaudella. Presidentin asemaa ei vahvista myöskään se, että tammikuun vaaleissa toiseksi sijoittunut Levan Gatšetšiladze ja oppositiorhyttymät laidasta laitaan ovat kyseenalaistaneet vaalituloksen ja vaatineet toisen äänestyskierroksen järjestämistä. Oppositiojohtaja David Berdzenišvili on jopa rinnastanut Saakašvilin aseman Georgiassa laittomina pidettyihin Etelä-Ossetian ja Abhasian presidentteihin, Eduard Kokoityyn ja Sergei Bagapšiin.

Vaikka vaalitulosta voidaan pitää täpäränä torjuntavoittona Saakašvilin länteen suuntauneelle ulkopoliitikalle ja talousuudistuksille, kuvastaa se syvenevää sisäpoliittista kahtiajakoa Saakašvilin hallinnon ja Georgian hajanaisen opposition välillä. Kun Georgia on asteittain siirtymässä ruusuvalankumouksen jälkeisestä ajasta normaalin poliittisen päätöksenteon ryhtiin, olisi Saakašvilin huomioitava opposition näkemyksiä aiempaa enemmän ja osoitettava kompromissierkkyyttä sekä sisä- että ulkopo-

liitikassa, jotta Georgiaa viime syksystä saakka repinyt sisäpoliittinen kriisikierte saataisiin katkaistua.

Voidaankin kysyä, olisiko Saakašvilin kannattanut hakea jo syksyllä kompromissia opposition kanssa parlamenttivaalien ajankohtaa koskeneessa kiistassa, koska se oli yksi lokamarraskuun mielenosoitusten keskeisiä vaatimuksia. Presidentinvaalien yhteydessä järjestetyssä neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä enemmistö äänestäjistä, 80 prosenttia, kannatti parlamenttivaalien siirtämistä loppuvuodesta takaisin alkuperäiselle paikalle kevääseen 2008. Joustamalla ajoissa Saakašvili olisi voinut välttää marraskuun alun levottomuudet, jotka sekä kolhivat Georgian demokraattista imagoa että saattoivat heikentää Saakašvilin Kansallinen liike -tukipuolueen menestymismahdollisuuksia tulevissa parlamenttivaaleissa. Protestiäänestämisen todennäköisyyttä parlamenttivaaleissa lisää myös se, ettei nykyhallinnon vastainen tyytymättömyys päässyt kunnolla purkautumaan tammikuun presidentinvaaleissa, kun tulos ratkesi ilman toista äänestyskierrosta.

Toisaalta Saakašvilin joustamattomuus parlamenttivaalien ajoituskysymyksessä saattoi sittenkin olla myönteinen asia Georgian demokratian kannalta. Ei-sitovassa kansanäänestyksessä koko kansa pääsi ilmaisemaan mielipiteensä, eivätkä ainoastaan Tbilisin kaduille kerääntyneet opposition mielenosoittajat. Jos kansanäänestyksen lopputulos säädetään sitovaksi, oppositio sai

vietyä vaaleissa läpi ainakin yhden merkittävän tavoitteensa ilman että Saakašvili taipui suoraan mielenosoittajien vaatimuksiin.

Tammikuun alun presidentinvaaleissa opposition äänet jakautuivat kuuden ehdokkaan kesken, mutta parlamenttivaaleissa on lupa odottaa vielä suurempaa äänten hajontaa. Saakašvilin vastainen, yhdeksän puolueen oppositiokoalitio, joka presidentinvaaleissa järjestäytyi Levan Gatšetšiladzen taakse, tuskin pysyy parlamenttivaaleihin saakka yhteisenä rintamana, joka haastaisi Kansallinen liike -puolueen nykyisen valta-aseman. Lisäksi opposition presidenttiehdokkaan ja suurliikemiehen Badri Patarkatsišvilin yllättävä kuolema saattaa vaikeuttaa opposition vaalikampanjoiden rahoitusta. Koska parlamenttivaaleissa sekä osittainen enemmistövaalitapa että seitsemän prosentin äänikynnys suosivat suuria puolueita, äänikynnyksen madaltaminen viiteen prosenttiin ja vaalitavan uudistaminen nousevat uudelleen Georgian sisäpolitiikan keskiöön, kunhan presidentinvaalien jälkipyykki on ensin mankeloitu kunnolla loppuun.

Georgia, Venäjä, EU ja Nato

Mihail Saakašvilin valtakaudella Georgian ulko- ja sisäpoliittisten vastoin käymisten keskeiseksi perussyöksi on nimetty Venäjä. Saakašvili on aikaisemmin onnistunut yhdistämään Georgian hyvin erilaisia poliittisia suuntauksia vetoamalla Venäjän uhkan ensisijaisuuteen. Siten voitaisiin ajatella, että Georgian voimakkaasti polarisoitunut sisäpoliittinen kenttä vaikeuttaisi Venäjän uhkan torjumista.

Vaikka vielä kesällä Kansainvälinen valuutatarahasto arvioi Georgian talouden vuotuiseksi kasvuvauhdiksi 10 prosenttia, on Georgian talous kärsinyt Venäjän asettamista georgialaistuotteiden tuontirajoituksista. Aikaisemmin Venäjä oli Georgian viinien ja kivennäisvesien päämarkkina-alue, mutta tuontirajoitusten seurauksena georgialaiset valmistajat ovat joutuneet etsimään korvaavia markkinoita muualta. Tästä huolimatta oppositio onnistui syksyn mielenosoituksissa viemään pohjaa väitteiltä, että useimmat Ge-

orgian sisäisistä ongelmista johtuvat pelkästään Venäjän toimista.

Vaikka Etyjin varauksellisen myönteiset raportit presidentinvaaleista ovat osittain palauttaneet kansainvälistä luottamusta Georgian demokratiaan, ei maalla ole varaa yhteiskuntarauhaa repivän vastakkainasettelun jatkumiseen kovin pitkään. Tämä voi synnyttää mielikuvia Gamsahurdian ja Ševardnadzen aikojen epävakauden paluusta, joka puolestaan karkottaisi kipeästi kaivattuja ulkomaisia investointeja tai ainakin lisäisi investointien poliittisia riskejä. Pääministeri Lado Gurgenidzen arvion mukaan Georgia menetti 500 miljoonan dollarin arvosta ulkomaisia investointeja marraskuun 7. päivän mellakoiden seurauksena ja bruttokansantuotteen kasvuennustetta kuluvalle vuodelle on jouduttu pudottamaan yhdestätoista kuuteen prosenttiin.

Aikaisemmin Saakašvilin ongelmana on ollut sisä- ja ulkopoliittikan voimakas yhteen kytkeytyminen, joka on jättänyt vain vähän tilaa vaihtoehtoiselle politiikalle. Georgian ulkopoliittikan keskeisiksi tavoitteiksi on määriteltä EU- ja Nato-jäsenyydet, mutta poliittinen vakaus on näidenkin tavoitteiden saavuttamisen keskeinen perusedellytys. EU on ottanut Georgian osaksi Euroopan naapuruuspolitiikkaa (ENP) ja Tbilisissä odotetaan kutsua Naton jäsenyysvalmennusohjelmaan (Membership Action Plan, MAP) puolustusliiton kevään huippukokouksessa Bukarestissa. Vieraillessaan Georgiassa lokakuussa Naton pääsihteeri Jaap de Hoop Scheffer painotti hallinnon läpinäkyvyyden, riippumattoman oikeuslaitoksen ja muiden demokraattisten uudistusten merkitystä Georgian ja Naton lähentymisprosessissa. Tässä mielessä marraskuun levottomuudet ja sitä seurannut poikkeuslaki sekä muut radikaalit toimenpiteet merkitsivät takapakkia Georgian Nato-pyrkimyksille. Jos Georgian poliittinen tilanne vaalien jälkeen normalisoituu, pysyviä vaurioita ei ehkä ehtinyt syntyä. Naton vaalien jälkeisissä ensikommenteissa onkin lupailtu tehostetun vuoropuhelun (*Intensified Dialogue*) syventämistä. Näistä positiivisista signaaleista huolimatta vaarana on, että Georgian osaksi

muodostuu ”Turkin tie”, jossa merkittävistä edistysaskelista huolimatta etenkin EU-jäsenyys, mutta Turkista poiketen myös Nato-jäsenyys pysyy saavuttamattomana tavoitteena.

Presidentinvaalin yhteydessä järjestetyssä kansanäänestyksessä Georgian Nato-jäsenyys sai 77 prosentin kannatuksen. Vaikka tulosta voidaan pitää luottamuslauseena Saakašvilin voimakkaasti länteen suuntautuneelle ulkopoliitikalle, vallitsee Nato-jäsenyydestä laaja konsensus johtavien georgialaisten poliitikkojen keskuudessa. Esimerkiksi yhtä lukuun ottamatta kaikki presidenttiehdokkaat kannattivat Natoon liittymistä. Vain marginaalisen ääniosuuden (0,2 prosenttia) kerännyt Irina Sarišvili piti Georgian puolueettomuutta parempana vaihtoehtona.

Osallistumalla aktiivisesti Kosovon ja Irakin operaatioihin Saakašvili on pyrkinyt luomaan Georgiasta kuvaa turvallisuuden nettotuottajana. Imagoa on pyritty vahvistamaan kasvattamalla Georgian joukkojen määrä Irakissa 2000 sotilaaseen samaan aikaan kun useat muut Yhdysvaltain liittolaiset ovat kotiuttaneet sieltä joukkoja. Georgian Irak-politiikka voidaan nähdä yrityksenä varmistaa Yhdysvaltain tuki Georgian Nato-pyrkimyksille.

Georgian talous ja lähialuekonfliktit

Edistyminen länsi-integraatiossa on edellyttänyt Georgialta ultraliberaalia talouspolitiikkaa ja shokkiterapiaan verrattavia talousuudistuksia, joihin on haettu mallia esimerkiksi Virosta. Viron entinen pääministeri Mart Laar on toiminut Saakašvilin talouspoliittisena neuvonantajana. Toisin kuin Virolla, Georgialla ei kuitenkaan ole käytössään samanlaisia EU:n turvaverkkoja tai sosiaaliohjelmia, jotka pehmentäisivät vapaan markkinatalouden vaikutuksia yhteiskunnan heikoimmassa asemassa oleviin. Saakašvilin aikana Georgia on parantanut sijoitustaan useilla talousindikaattoreilla mitattuna ja erityinen ylpeydenaihe Saakašvilille on ollut Georgian 32. sija *Heritage Foundation* -aivoriihen ja *Wall Street Journal* -lehden laatimassa taloudellisen vapauden indeksissä. Toisaalta muilla mittareil-

la talouden tila ei näyttäydä yhtä ruusuisena. Esimerkiksi Maailman talousfoorumin (World Economic Forum, WEF) kilpailukykyindeksissä Georgia löytyy vasta sijalta 90, työttömyysaste on edelleen korkea ja puolet kansasta elää köyhyyksirajan alapuolella. Vaikka virallinen arvio inflaatiosta on yhdeksän prosenttia, saattaa se Kansainvälisen valuuttarahaston mukaan ylittää 11 prosenttia.

Edellisissä presidentinvaaleissa Saakašvili lupasi äänestäjille ratkaista konfliktit Georgiasta irtautumaan pyrkivien Etelä-Ossetian ja Abhastian separatististen alueiden kanssa ja palauttaa nämä alueet keskushallinnon alaisuuteen. Georgian oma sotilaallinen voima ei kuitenkaan riitä suvereniteetin palauttamiseen näille itsenäisiksi julistautuneille alueille, varsinkin kun Venäjä tukee monin tavoin Suhumin ja Tskhinvalin separatistihallintoja. Venäjä on esimerkiksi myöntänyt passeja näiden alueiden asukkaille ja sitoutunut puolustamaan mahdollisessa uudessa konfliktissa kansalaisiaan Etelä-Ossetiassa ja Abhasiassa.

Konfliktien ratkaisuun Georgia tarvitsisi voimakkaampia liittolaisia, joita on etsitty länsi-integraation kautta. Toisaalta juuri ratkaisemattomat konfliktit ovat sekä suurin este Georgian Nato-jäsenyydelle että perussy Venäjän ja Georgian kireisiin kahdenvälisiin suhteisiin. Georgian suhteet pohjoiseen naapuriin ovat olleet syvässä aallonpohjassa viime elokuun ohjuskriisin sekä edellisen vuoden vakoilujupakan takia, jonka seurauksena Georgia suurieleisesti pidatti ja myöhemmin karkotti maasta neljä venäläisupseeria vakoilusta syytettyinä. Vastatoimina Venäjä lopetti viisumien myöntämisen georgialaisille, veti suurlähettiläänsä kotiin, katkaisi liikenne-, posti-, ja pankkiyhteydet Georgiaan sekä karkotti satoja georgialaisia. Jo keväällä 2006 georgialaiset viinit sekä Borjomi ja Nabeghlavi -kivennäisvedet oli asetettu Venäjällä tuontikieltoon. Georgia puolestaan on uhannut vaikeuttaa Venäjän WTO-jäsenyyshakemuksen käsittelyä.

Ratkaisemattomat konfliktit, Venäjän uhaan varautuminen sekä lähentyminen Naton

standardeihin on ajanut Georgian asevarustelu-kierteeseen. Georgian puolustusmenot ovat yli kymmenkertaistuneet Saakašvilin valtakaudella, mikä selittyy osaksi Ševardnadzen ajan olemattoman matalalla lähtötasolla. Viime vuonna puolustusbudjetti lähes kaksinkertaistettiin 300 miljoonasta 765 miljoonaan dollariin. Tosin osa Georgian asehankinnoista, esimerkiksi neuvostoaikaiset T-72 panssarivaunut tai BTR-80 kuljetuspanssariajoneuvot, soveltuvat paremmin separatistialueiden vastaiseen sapelinkalisteluun kuin Nato-standardeihin sopeutumiseen. Tällä vuodelle puolustusbudjetti on supistettu 570 miljoonaan, johon osaltaan vaikutti opposition ehdokkaan David Gamkrelidzen vaatimukset puolustusmenojen leikkaamisesta.

Koska sisä- ja ulkopolitiikka ovat Georgiassa kytkeytyneet kiinteästi yhteen, ajautuu Saakašvilin politiikka helposti umpikujaan, jos konfliktien ratkaisu tai läntinen integraatio ei edisty, ja samaan aikaan Venäjän taloussaarto ja asevarustelukierre rasittavat Georgian taloutta, jonka rajuihin uudistuksiin osan kansasta on ennestään ollut vaikea sopeutua. Kun tyytymättömyys purkautuu mielenosoituksina Tbilisin kaduilla ja jos ne tukahdutetaan yhtä kovaotteisesti kuin marraskuussa, otetaan lisää takapakkia sekä sisä- että ulkopolitiikassa.

Saakašvilillä on uudelleenvalinnan jälkeen ainutlaatuinen tilaisuus ratkaista tämä ongelma. Hän voisi esimerkiksi siirtää jäätyneiden konfliktien ratkaisua politiikan prioriteettitallalla taka-alalle, niin ettei niitä enää pidettäisi mittapuuna presidenttikauden onnistumiselle. Heti vaalituloksen varmistuttua Saakašvili on lähtenyt purkamaan ongelmavyyhtiä monesta suunnasta. Hän onkin luonnehtinut huonoja Venäjä-suhteita ensimmäisen virkakautensa suurimmaksi epäonnistumiseksi ulkopolitiikassa ja viestittänyt halukkuutta aloittaa nyt suhteiden parantaminen puhtaalta pöydältä. Vaakakupissa painaa sekä Venäjän taloussaarron vaikutukset, että Venäjä-kortin painoarvon lasku Georgian sisäpolitiikassa, mutta ennen kaikkea Saakašvili tekee ennakkotunnusteluja Venäjän presidentin vaihdosta silmälläpitäen.

Konkreettisena osoituksena Georgian ”uudesta” Venäjä-linjasta Saakašvili kutsui pitkäaikaisen kiistakumppaninsa Venäjän presidentti Vladimir Putinin virkaanastujaisiinsa. Vaikka Venäjää edusti tilaisuudessa Putinin sijasta ulkoministeri Sergei Lavrov, oli hän silti korkearvoisin Georgiassa vierailut Venäjän edustaja pitkiin aikoihin. Symbolisesti tärkeänä eleenä Saakašvili otti Lavrovin vastaan ensimmäisessä virallisessa tapaamisessa heti virkaanastumisen jälkeen. Venäjällä on huomattu Saakašvilin ja opposition presidenttiehdokkaiden korostaneen vaalikampanjoissa parempien Venäjä-suhteiden merkitystä Georgian tulevaisuudelle.

Molemmin puolin ollaan varovaisen optimistisia. Georgian entinen ulkoministeri Gela Bežuašvili on korostanut kaupan esteiden purkamista ja maiden välisen rajan avaamista. Bežuašvilin mukaan Georgia on valmis kompromisseihin, mutta ei keskeisiä kansallisia etuja koskevissa kysymyksissä. Näillä tarkoitetaan todennäköisesti Nato-jäsenyyden tavoittelua tai muutoksia Georgiasta irtautumaan pyrkivien alueiden oikeudelliseen asemaan. Sen sijaan Georgia voisi ehkä myönnytyksenä lopettaa Venäjän WTO-jäsenyyden jarruttamisen, jos Venäjä päästäisi vastapalveluksena georgialaistuotteet takaisin markkinoilleen. Georgiaa on miellyttänyt Venäjän ulkoministeri Lavrovin aikaisempaa sovittelevampi sävy Kosovon itsenäistymisen seurauksista.

Uusia avauksia sisä- ja sosiaalipolitiikassa

Sisäpolitiikassa Saakašvili on nostanut etusijalle Georgian mittavien sosiaalisten ongelmien ratkaisun. Saakašvili otti vaalikampanjansa tunnuksiksi: Georgia ilman köyhyyttä. Tavoite on haastava, sillä pääministeri Lado Gurgeniidzen mukaan Georgiaan olisi luotava 200 000 uutta työpaikkaa, jotta köyhyys vähenisi dramaattisesti. Gurgeniidzen laskelmien mukaan siihen tarvittaisiin noin 10–20 miljardin dollarin arvosta uusia investointeja seuraavan viiden vuoden kuluessa. Keskeiseksi tavoitteeksi on asetettu

100 dollarin minimieläke. Saakašvili on luvannut keskittyä toisella presidenttikaudellaan Georgian ongelmien hoitamiseen ja jättää ulkomaanmatkat vähemmälle. Infrastruktuurin kunnostamisesta painopistettä on luvattu siirtää työllisyyden parantamiseen.

Myös sisäpolitiikassa osat ovat vaihtuneet. Siinä missä oppositio tarjosi neuvotteluja syksyllä ja Saakašvili torjui kompromissiehdotukset, on Saakašvili ollut viime aikoina aktiivinen osapuoli. Esimerkiksi virkaanastujaispuheessaan Saakašvili sanoi olevansa koko kansan eikä vain yhden puolueen presidentti. Saakašvili pyrki lepyttelemään oppositiota laajalla ministerinpaikkojen uudelleenjaolla ja nimittämällä uuteen hallitukseen seitsemän ensikertalaista. Tämäkin oli epäsuora myönnytys opposition syksyn vaatimuksiin, joskin silloin oppositio halusi syrjään Saakašvilin korruptiosta syytetyn lähipiirin. Saakašvili olisi ollut valmis jopa kutsumaan yksittäisiä opposition edustajia uuteen hallitukseen, mutta ei varsinaisesti laajentamaan hallituspohjaa. Näillä ehdoilla oppositio oli helppo kieltäytyä esitetystä tarjouksesta vain muutama kuukausi ennen parlamenttivaaleja. Tuoretta ajattelua haetaan muun muassa nimittämällä uudeksi konfliktien ratkaisusta vastaavaksi ministeriksi laajaa kansainvälistä arvostusta nauttivan Georgian Foundation for Strategic and International Studies -aivoriihen varapresidentti Temuri Jakobašvilin ja uudeksi opetusministeriksi Caucasian Institute for Peace, Democracy and Development -think-thankin

johtaja Ghia Nodian. Nähtäväksi jää, riittävätkö henkilövaihdokset oppositiolle, varsinkin kun sisäministeri Vano Merabišvili säilytti paikkansa uudessa hallituksessa.

Opposition selkein konkreettinen voitto oli kuitenkin virkaatekevän presidentin Nino Burjanadzen lupaus valtion tv-kanavien hallinnon avaamisesta tasavertaisemmalta pohjalta myös opposition edustajille. Opposition mukaan tämä on keskeinen edellytys tasapuoliselle medianäkyvyydelle parlamenttivaaleissa. Oppositio on esittänyt 17 kohdan uhkavaatimuksen hyväksymistä ehtona katuprotestien lopettamiselle. Hallitseva puolue on valmis perustuslain muuttamiseen siten, että istuva hallitus eroaa myös parlamenttivaalien jälkeen, eikä pelkästään presidentinvaalien jälkeen. Ennen parlamenttivaaleja opposition keskeisenä tavoitteena on ajaa läpi oppositio ja hallitsevan puolueen tasapuolinen edustus vaalihalintoon.

Toukokuun parlamenttivaaleissa nähdään olivatko presidentti Mihail Saakašvilin myönnytykset lopulta oppositiolle riittäviä vai tulivatko ne liian myöhään ja liian vähäisinä. Opposition kansanedustaja Levan Berdzenišvili onkin nimitänyt tulevia parlamenttivaaleja presidentinvaalien tosiasialliseksi toiseksi kierrokseksi, jossa opposition merkittävä voitto voisi tarkoittaa sekä presidentinvaalien tulosten uudelleenlaskua että ilmenneiden epäselvyyksien asettamista uuteen tutkintaan.

Mikko Palonkorpi